

MILLIY RUWXÍYLIĞÍMÍZDA ÚRP-ÁDETTIŇ QÁDIRLENIWI

Utepbergenova Sayora Maksetovna
Nókis MPI 2-kurs magistranti

Annotatsiya. Jámiyet rawajlanıwında hár qıylı xalıqlar hám milletlerdiŇ qáiplesiwi ózine tán úrp-ádet hám dástúrrler menen baylanıslı boladı. Yaǵnıy úrp-ádet hám dástúrler usı milletti xarakterlewshi ózine tán ózgesheligi bolıp, onıń milliy ózligin ańlawında áhmiyetli faktor bolıp xızmet etedi.

Tayanış sózler: ruwxıylıq, úrp-ádet, millettiŇ turmıs tárizi, tariyxıy-mánawiy hám t.b.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev atap ótkenindey, «Sonıń ushın da biz tariyxımızdıń barlıq basqışların ulıwmalıq halda qabıl etip, hár tárepleme tereń úyreniwimiz zárúr. Ótmishtegi jetiskenlik hám jeńislerinen kúsh-quwat alıp, qátelik hám jeńilislerinen juwmaq hám sabaq shıǵarıp jasaytuǵın xalıq óziniŇ rawajlanıw jolı hám keleshegin tuwrı belgiley aladı».

Haqıyqatında da, milliy úrp-ádet – millettiŇ turmıs tárizine sińip ketken, onıń qáiplesiwi hám rawajlanıwına xızmet etetuǵın sociallıq-mádeniy turmısında óz kórinisin tapqan, hár dayım tákrarlanıp turatuǵın minez-qulıq qaǵıydaları hám kónlikpeleri kórinisi bolıp tabıladı.

Milliy dástúr – tariyxıy rawajlanıw processinde millettiŇ mánawiy, sociallıq-ekonomikalıq hám siyasiy turmısındaǵı júz bergen, millet wákilleriniŇ kópshiligi tárepinen qabıl etilgen barlıq unamlı tásir ótkiziwshi faktor bolıp tabıladı.

Bul orında úrp-ádet hám dástúrler áwladlardı ata-babaları menen baylanıstırıp turatuǵın, mánawiy miyras wazıypasın atqarıwında itibarǵa alıw zárúr. Búgin úrp-ádet hám dástúrlerge insan erkinligi talabı kóz-qarasınan jantasqanda, onıń ámel etip kelgen teoriyalıq tiykarları ózgerip atırǵanlıǵın gúzetemiz.

Úrp-ádetler milliy, diniy hám basqa tarawlar menen óz-ara baylanıslı bolıp tabıladı. Milliy úrp-ádetlerdiŇ tariyxıy formaları hámde olar menen baylanıslı máresimlerdiŇ ayırımına diniy kóz-qaraslar ózine tán tásir kórsetedi. Sebebi, jámiyetlik sananıń basqa hesh bir forması bul tarawda din menen bellese almaydı.

Sonin ushin da, milliy urp-adetler ham xalq bayramlari sawlelenetugin maresimlerin tasirshehligin asiratuvin kop gana adetler de din menen baylanisqan.

Xalqimizdin otmishin, urp-adet ham dasturlerin uyreniwde Abu Rayhan Beruniydin Orayliq Aziya xalqlari, tiykarinan orta asirlerde hazirgi Ozbekstan territoriyasinda jasawshi xalqlar ham qawimler, xorezmliler, sogdlar ham turkiy tillerde soyleytuvin xalqlar haqqindaqi magliwmatlari ayriqsha ahmiyetke iye. Beruniy ozinin «Ayyemgi xalqlardan qalghan estelikler» atli shigarmasinda ayyemgi xorezmliler, sogdlar, iranlilar, rimlikler, yahudiyler, siriyaqlar, xristianlar, hindler ham basqalardin kalendarlarindaqi ataqli kunler, haytlar ham adetler haqqinda biybaha tariyxiy-madeniy bayliq qaldirgan .

Orayliq Aziya xalqlarinin tariyx sinaqlarinan otken bayramlari ham maresimleri, diniy qadiriyaatlari insannardin oz-ara munasebetlerindeqi jaqsı paziyetler, shin manisindeqi xalqshil, uliwma insanıy qadiriyaatlardı da sawlelendiredi. Bul unamli qadiriyaatlarda xalqimizdin milliy ruhiyatı, ozligin anlawı, manawiy sanasinin qaliplesiwi sawlelenedi. Yagniy, Watanqa sadıqlıq, ulkenlerge hurmet, ata-ana ham kekselerge gamxorlıq, miymandoslıq, agayintuwisqanshılıq, oz-ara jardem, shanaraq muqaddesligi hamde hayal-qızlar namısın asıraw, omirdenkóz jumgan insannardı yad alıw sıyaqlılar sociallıq-siyasiy, ruwhiy xarakter payda etken.

Bugingi künde mahallelerge itibar beriliwleriniin sebebi, xalqımız urp-adet, dastur, maresim ham qadiriyaatlariin kopshilik bolegi mahalle xalqi menen birgelikte otkiziledi. Bul jagday jamiyetshilik pikirin uylestirip, kobinshe unamli xarakter payda etedi;

Ekinshiden, izertlew natijeleri juwmaqlarina kore, ogada ayyemgi xalqlar ulken ham kishi toparlarqa birlesip miynet qilgan ham har bir miynet iskerligi processinde belgili bir xalqlarqa tan urp-adet ham maresimler de qaliplesip bargan. Xalqimizdin tariyxiy progressii bugan anıq misal bola aladı;

Úshinshiden, bunday máhálle – jámiyetshiliginiń tiykarında shańaraq penen máhálleniń úzliksiz baylanıslılıǵı jatadı. Sol sebepli shańaraqta bolatuǵın ǵalaba máresimler máhálle belsendileri qatnasıwıwız hám kerisinshe, máhálledegi máresimshilik shańaraq baslıqları hám hátte aǵzalarsız ótpeydi. Bunday ulıwma baylanıslılıq xalqımız qádiriyatların tuwrı jolǵa salıw hám olardan unamlı maqsetlerde paydalanıw imkaniyatın jaratadı;

Tórtinshiden, shańaraq hám máhálleniń dialektikalıq birligi atababalarımızdıń dástúrine, úrp-ádetlerine, qádiriyatlarına sadıqlıq ruwhın, olardı asırıp-abaylap rawajlandırıw haqqındaǵı sezimin qalıplestiredi. Eń áhmiyetlisi, bul úrp-ádet hám dástúrlerimiz jaslardı ádep-ikramlı bolıwı, óz milletini, xalıqı hám watanına sadıq bolıw ruwhında tárbiyalaw hám olardıń milliy ózligin ańlawında áhmiyetli faktor boladı.

Xalqımız tariyxıy-mánawiy turmısında, búgini hám kelesheginde úrp-ádetler, dástúrler tereń mazmun hám áhmiyetke yie. Onda turmıs filosofiyası, insan dúnyası, quwanışı, táshyishleri jámlengen halda úyles bolıp tabıladı. Barlıq xalıqlar mánawiy turmısı, úrp-ádet hám dástúrlerine itibar beriletuǵın bolsa, olardıń hár biri ózine tán forma hám mánis-mazmunǵa iye ekenligin kóremiz.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning – ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. O'zbekiston-2019.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat –yengilmas kuch. -T.: Ma'naviyat, 2008
3. Sobirova M., Xoliqov I. Etnomadaniyat. O'quv qo'llanma.–T.: "INNOVATSIYA - ZIYO", 2019 yil.